

The Education Quality in Clinical Departments of Rasht School of Dentistry from the Perspective of Fifth- and Sixth-Year Students

Nazanin Bashardoust¹, Maryam Mohammadi Govabar², Nastaran Mirfarhadi^{3*}

1. Medical Science Education Research Center, Medical Education Study and Development Center, Dental Science Research Center, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran.

2. School of Dentistry, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran.

*3. Department of Nursing, School of Nursing and Midwifery, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran.

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article type

Original Article

Article history

Received: 2021.03.30

Accepted: 2021.06.18

Keywords

Clinical education,
Students,
Dental education

[10.22038/HMED.2021.56577.1141](https://doi.org/10.22038/HMED.2021.56577.1141)

► Cite this paper as:

Bashardoust N, Mohammadi Govabar M, Mirfarhadi N. The Education Quality in Each Clinical Departments from the Perspective of Fifth- and Sixth-Year Dental Students in 2020. *Horizon of Medical Education Development*. 2022;13(3):6-18

Introduction: Evaluating the education structure from students' perspectives can be an essential source for educational managers. Therefore, this study was conducted to evaluate the education quality in each clinical department from the perspective of fifth- and sixth-year dental students in 2020.

Materials & Methods: In this analytic cross-sectional study, all fifth- and sixth-year dental students of Rasht School of Dentistry (88 students) were studied. The data collection tool was a two-section questionnaire, including demographic information and a questionnaire (Momeni Danaei et al.) about professors' knowledge and performance, professors' and personnel's attitude, clinical facilities, and overall students' satisfaction. The validity and reliability of the study were assessed, and SPSS software version 24 was used. Descriptive and inferential statistics, Independent t-test, and spearman correlation tests were used for statistical analysis. The significant level was considered 0.05.

Results: The mean age of the students was 24.59 ± 1.36 , of whom 78 were single (6.88%), and their average score was 15.73 ± 1.19 . Comparing the education quality from students' perspectives in each clinical department indicated that the pediatrics department had the highest score in professors' knowledge and performance, whereas the department of removable prosthetics had the lowest score ($p < 0.001$). The pediatrics department had the highest score in professors and personnel's attitude. However, endodontics had the lowest ($p < 0.001$) and clinical facilities in the pediatrics department acquired the highest score. In removable prosthetics, the score declined ($p < 0.001$). Regarding overall satisfaction, the pediatrics department got the highest and removable prosthetics had the lowest score ($p < 0.001$).

Conclusions: Based on the results, it is necessary to accept the new conditions and change the educational topics of medical sciences based on conditions related to COVID-19 to reach an efficient educational system in accordance with the needs of community.

*Corresponding author: Nastaran Mirfarhadi;

Department of Nursing, School of Nursing and Midwifery, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran.

Tel :01333486416

Email: mirfarhadin@gmail.com

کیفیت آموزش در هر یک از بخش‌های بالینی دانشکده دندانپزشکی رشت از دیدگاه

دانشجویان سال‌های پنجم و ششم

نازنین بشردوست^۱، مریم محمدی گوآبر^۲، نسترن میرفرهادی^{۳*}

۱. مرکز تحقیقات آموزش علوم پزشکی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، مرکز تحقیقات علوم دندان پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، رشت، ایران.
۲. دانشکده دندان پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، رشت، ایران.
۳. گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، رشت، ایران.

مشخصات مقاله	چکیده
نوع مقاله اصیل پژوهشی	مقدمه: ارزیابی ساختار و محتوای آموزش بالینی از دیدگاه دانشجویان می‌تواند منبع مهمی برای تصمیم‌گیری مدیران آموزشی به شمار آید. لذا مطالعه‌ی حاضر با هدف تعیین کیفیت آموزش در هر یک از بخش‌های بالینی از دیدگاه دانشجویان سال‌های پنجم و ششم دندان پزشکی در سال ۱۳۹۹ انجام گرفت.
پیشینه پژوهش تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۱/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۲۸	روش کار: در این مطالعه مقطعی تحلیلی کلیه دانشجویان سال‌های پنجم و ششم دندان پزشکی دانشکده دندان پزشکی رشت (۸۸ نفر) مورد بررسی قرار گرفتند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه دویبختی شامل اطلاعات دموگرافیک و پرسشنامه‌ی ۲۳ آیتمی کیفیت آموزش در بخش‌های بالینی (مومنی دانایی و همکاران) در حیطه‌های دانش و عملکرد اساتید، رفتار اعضای هیئت علمی و پرسنل، امکانات بالینی و رضایت کلی دانشجویان بود. اطلاعات وارد نرم‌افزار SPSS ۲۴ شد. تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی و آمار استنباطی (آزمون‌های t-مستقل، آزمون اندازه‌های تکراری و آزمون همبستگی اسپیرمن) استفاده به عمل آمد. سطح معناداری در تمام آزمون‌ها ($p < 0.05$) در نظر گرفته شده است.
کلمات کلیدی آموزش بالین، دانشجویان، آموزش دندان پزشکی	نتایج: نتایج نشان داد میانگین سنی دانشجویان $24/59 \pm 1/36$ ، ۷۸ نفر (۸۸/۶ درصد) مجرد و میانگین معدل دانشجویان $15/73 \pm 1/19$ بودند. بین میانگین نمره کیفیت آموزش در حیطه رضایت دانشجویان با بخش‌های بالینی ارتباط آماری معنادار بود ($p < 0.001$). بالاترین میزان رضایت دانشجویان مربوط به بخش رادیولوژی و اطفال و پایین‌ترین نمره رضایت مربوط به بخش ارتودنسی و پروتز متحرک گزارش گردید. در حیطه‌ی دانش و عملکرد اساتید بخش اطفال بالاترین و بخش پروتز متحرک کمترین نمره ($p < 0.001$)، در حیطه‌ی رفتار اساتید و پرسنل بخش اطفال بیشترین و بخش اندو کمترین ($p < 0.001$) و در حیطه‌ی امکانات بالینی بخش اطفال بیشترین و بخش پروتز متحرک کمترین ($p < 0.001$) نمره کیفیت آموزش را به خود اختصاص دادند.
نتیجه گیری: با تکیه بر نتایج مطالعه حاضر لزوم توجه مدیران آموزشی به بهبود رضایت دانشجویان در بخش‌های بالینی به همراه بازنگری در شیوه‌های آموزشی اساتید مطابق با کوریکولوم ضروری به نظر می‌رسد.	

10.22038/HMED.2021.56577.1141

نحوه ارجاع به این مقاله

Bashardoust N, Mohammadi Govabar M, Mirfarhadi N, The Education Quality in Each Clinical Departments from the Perspective of Fifth- and Sixth-Year Dental Students in 2020. Horizon of Medical Education Development. 2022;13(3):6-18

ایمانامه: mirfarhadin@gmail.com

تماس: ۰۱۳۳۳۴۸۶۴۱۶

*نویسنده مسئول: نسترن میرفرهادی

گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، رشت، ایران

مقدمه

موجود در هر بخش و ارتباط بین پرستاران بخش‌ها به‌عنوان واسطه‌ای بین بیماران و دانشجویان است (۷، ۹ و ۱۰).

نتایج مطالعات بیانگر آن است که موانع و مشکلات آموزش بالینی اثرات نامطلوبی در دستیابی به اهداف آموزشی دارد (۱۱ و ۱۲). می‌توان به امکانات ناکافی، ارتباط نامناسب از سوی اساتید و پرسنل با دانشجو، نامناسب بودن موقعیت‌های بالینی با اصول تئوری، عدم مهارت کافی اساتید، اضطراب و آشفتگی در هنگام کار بالین، نامناسب بودن تعداد دانشجو با بیمار در بخش‌ها اشاره نمود (۱۲-۱۴).

ارتقاء کیفیت آموزش بالینی مستلزم بررسی مستمر وضعیت موجود، شناخت نقاط قوت و اصلاح نقاط ضعف برپایه نظرات و ایده‌های دانشجویان است (۱۲). متأسفانه اغلب دانشکده‌های دندان پزشکی کشور برای بررسی کارایی علمی و عملی دانشجویان بر نمرات امتحانات آنان تکیه می‌کنند و نظرات خود دانشجویان را در مورد کیفیت آموزش کمتر جویا می‌شوند (۳). در رابطه با تغییر شیوه‌های قدیمی آموزش دندان پزشکی و بهبود آن بحث‌های فراوانی در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها، دندان‌پزشکان و متخصصان مطرح شده است ولی در اغلب موارد نظرات دانشجویان نادیده گرفته می‌شود، در حالی که هدف اصلی آموزش دندان پزشکی، خود دانشجو است (۵). ارزیابی نظرات دانشجویان یکی از عناصر مهم ارزیابی کیفیت آموزش موثر می‌باشد و نقطه نظرات آنها در مورد محتوا، ساختار و کیفیت آموزش، به‌عنوان عوامل کلیدی در کنترل کیفی برنامه‌های آموزشی و ارزیابی به‌شمار می‌آیند (۵ و ۱۰). این خودارزیابی مکمل روش‌های ارزشیابی تکوینی در پایان دوره آموزشی است (۴).

امروزه مطالعات نشان داده‌اند که نظرات دانشجویان درباره مهارت‌های عملی و چگونگی فراگیری آنها می‌تواند به ارزیابی کوریکولوم آموزشی کمک مؤثری نماید (۱۴-۱۳).

در حرفه دندان پزشکی، مهارت در انجام اقدامات بالینی یک ضرورت است. صلاحیت لازم برای این مهارت، به‌طور فوری به دست نمی‌آید و نیازمند گذر از مراحل مختلف و مستلزم صرف زمان، صبر و تمرین در یک بستر مناسب می‌باشد (۱ و ۲). صلاحیت یک دندان‌پزشک در واقع همان رفتار حرفه‌ای استاندارد و قابل انتظار از اوست که در مقابل مشکل و شکایت اصلی بیمار، به‌طور مستقل انجام می‌دهد (۲ و ۳). ایجاد اعتماد به نفس و صلاحیت ارائه خدمات دندان پزشکی که در محیط آموزشی شبیه‌سازی شده از اهداف اصلی برنامه‌های آموزش دندان پزشکی بوده و پیش‌بینی کننده ارائه خدمات درمانی مناسب در مطب، کلینیک و درمانگاه در آینده می‌باشد. وجود اهداف ساختاری مشخص به دانشجویان کمک کند تا بتوانند فرایند روحی روانی لازم برای یادگیری را حاصل کنند (۲ و ۴).

دندان‌پزشکان باید طوری تربیت شوند که با بهره‌گیری از دانش تئوری و مهارت‌های بالینی کسب شده در دوران تحصیل، قادر به ارائه خدمات پیشگیری و درمانی بیماری‌های دهان و دندان باشند (۶ و ۵). هدف آموزش دانشجویان دندان پزشکی تربیت یک دندان‌پزشک غمخوار، وارد به کار و ماهر است که نقش مهم بیمار را در زمان تصمیم‌گیری برای طرح درمان، درک نمایند (۷).

آموزش بالینی فرایندی پویا است که طی آن دانشجویان به‌صورت تدریجی با حضور بر بالین بیمار تجربیاتی کسب می‌کنند و در تعامل با مربی و محیط، مفاهیم آموخته‌شده را در عمل بکار می‌گیرند (۸). یادگیری دانشجویان علوم پزشکی تحت تاثیر میزان اثربخشی محیط آموزشی قرار دارد. از عوامل مهم این اثربخشی بالینی ویژگی‌های فردی فراگیران، رضایت دانشجویان از آموزش بالین، ویژگی‌های علمی مدرسین، ارزشیابی، تسهیلات

($CVI=0/8$ و $CVR = 0/86$) و جهت تعیین پایایی پرسشنامه به ۲۰ نفر از دانشجویان داده شد و پایایی با استفاده از آلفا کرونباخ ($\alpha=0/79$) تایید گردید.

برای تکمیل پرسشنامه‌ها، پس از اخذ مجوز از مسئولین (معاونت پژوهشی دانشکده و اخذ کد اخلاق از کمیته اخلاق معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه) و بیان اهداف تحقیق و اطمینان از محرمانه بودن اطلاعات دانشجویان توسط مجریان طرح، اقدام به جمع‌آوری اطلاعات گردید. زمان کافی برای تکمیل پرسشنامه‌ها به دانشجویان داده شد. در این پژوهش برای توصیف داده‌های به دست آمده از روش‌های آمار توصیفی و آمار استنباطی (آزمون‌های تی مستقل، آزمون‌های اندازه‌های تکراری و آزمون همبستگی اسپیرمن) استفاده شد. محاسبات از طریق نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۴ صورت گرفته است و سطح معناداری در تمام آزمون‌ها ۰/۰۵ در نظر گرفته شده است این طرح با کد اخلاق IR.GUMS.REC.1399.388 مورد تصویب قرار گرفت.

یافته‌ها

نتایج نشان داد میانگین سنی دانشجویان $24/1 \pm 59/36$ در دامنه ۲۲ تا ۲۹ سال، ۷۸ نفر (۸۸/۶ درصد) مجرد و میانگین معدل دانشجویان $1/19 \pm 15/73$ کمترین ۱۳ و بیشترین ۱۸ بود. ۴۴ نفر (۵۰ درصد) از دانشجویان در هر یک از ترم‌های ده و دوازده قرار داشتند. در رابطه با هدف اول مطالعه یافته‌های جدول ۱ میانگین نمره کیفیت آموزش در هر چهار حیطه دانش و عملکرد اساتید، امکانات بالینی، رفتار هیئت علمی و پرسنل و رضایت کلی دانشجویان را نشان می‌دهد، در هر چهار حیطه بخش اطفال بالاترین میانگین نمره را به خود اختصاص داد (جدول ۱).

۱۶). در نتیجه در این مطالعه بر آن شدیم که کیفیت آموزش حضوری در هر یک از بخش‌های بالینی در ابعاد دانش و عملکرد اساتید، رفتار اعضای هیئت علمی و کارکنان، امکانات بالینی و رضایت کلی از دیدگاه دانشجویان سال‌های پنجم و ششم دندان پزشکی در زمان پاندمی کرونا در نیمسال اول ۱۴۰۰-۱۳۹۹ مورد پژوهش قرار دهیم.

روش کار

این مطالعه توصیفی-تحلیلی بر روی کلیه دانشجویان دندان پزشکی سال پنجم و ششم دانشکده دندان پزشکی رشت (که جمعاً ۸۸ نفر بودند) انجام گرفت. معیار ورود به مطالعه، دانشجویانی که از طریق آزمون سراسری وارد دانشگاه شده بودند. تمایل به شرکت در مطالعه بود. معیار خروج عدم تکمیل پرسشنامه و دانشجویان دوره تکمیلی و بهداشت کار بود.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه دویبخشی شامل اطلاعات دموگرافیک (سن، جنس، وضعیت تاهل، ترم تحصیلی و معدل ترم قبل) و پرسشنامه ۲۳ آیتمی کیفیت آموزش در بخش‌های بالینی مومنی دانایی و همکاران (۱۰) با ۱۷ سوال در حیطه‌های دانش و عملکرد اساتید، رفتار اعضای هیئت علمی و پرسنل در برخورد با دانشجو و امکانات بالینی و ۶ سوال در رابطه با رضایت کلی دانشجویان با لیکرت از (۱ خیلی ضعیف تا ۵ خیلی خوب) در ۱۱ بخش بالینی شامل بخش‌های: اندودنتیک، پرودنتیک، ترمیمی، پروتزهای ثابت و متحرک، رادیولوژی، جراحی، تشخیص، ارتودنسی، اطفال بررسی گردید. روایی پرسشنامه در مطالعه مومنی دانایی و همکاران (۱۰) مورد تایید قرار گرفته است ($CVI=1$ و $CVR = 0/8$). در مطالعه حاضر برای تعیین اعتبار محتوایی پرسشنامه در اختیار ۱۰ نفر از اساتید دانشکده دندان پزشکی قرار گرفت

جدول ۱. میانگین نمرات کیفیت آموزش از دیدگاه دانشجویان سال‌های پنجم و ششم دندانپزشکی در هر یک از بخش‌های

بالینی (ارتودنسی، اطفال، جراحی، تشخیص، رادیولوژی، پروتز ثابت، پروتز متحرک، ترمیمی، پریو و اندو)

بخش	دانش و عملکرد اساتید	امکانات بالینی	رفتار اعضای هیئت علمی و پرسنل در برخورد با دانشجو	رضایت کلی دانشجویان
	Mean ± SD	Mean ± SD	Mean ± SD	Mean ± SD
اندو	۱۴/۳۱ ± ۳/۶۷	۱۹/۸۴ ± ۳/۹۳	۷/۲۵ ± ۲/۶۰	۱/۹۰ ± ۰/۹۵
پریو	۱۶/۵۵ ± ۳/۲۲	۲۱/۶۷ ± ۴/۰۶	۱۳/۳۰ ± ۲/۸۰	۳/۵۷ ± ۰/۶۵
ترمیمی	۱۷/۳۵ ± ۲/۴۶	۲۳/۴۸ ± ۳/۱۵	۱۳/۵۳ ± ۲/۵۰	۳/۴۸ ± ۰/۸۸
پروتز متحرک	۹/۴۳ ± ۲/۲۹	۱۴/۹۴ ± ۲/۵۹	۷/۲۶ ± ۲/۱۹	۱/۶۲ ± ۰/۸۰
پروتز ثابت	۱۲/۲۷ ± ۳/۴۰	۱۵/۵۶ ± ۲/۹۴	۸/۵۰ ± ۲/۷۲	۱/۹۷ ± ۰/۹۳
رادیولوژی	۱۴/۸۰ ± ۲/۴۷	۲۳/۳۷ ± ۳/۵۳	۱۴/۱۷ ± ۲/۰۷	۳/۴۷ ± ۰/۸۰
تشخیص	۱۴/۷۳ ± ۲/۵۸	۲۳/۳۵ ± ۴/۵۲	۱۴/۳۲ ± ۲/۸۴	۳/۴۲ ± ۱/۰۰
جراحی	۱۰/۷۳ ± ۳/۱۳	۱۷/۲۲ ± ۳/۵۴	۱۱/۷۳ ± ۱/۹۲	۲/۸۸ ± ۰/۷۷
اطفال	۱۸/۰۱ ± ۲/۵۳	۲۳/۵۴ ± ۳/۴۷	۱۴/۹۴ ± ۱/۷۷	۳/۷۶ ± ۰/۶۲
ارتودنسی	۱۱/۶۴ ± ۳/۱۸	۱۸/۶۱ ± ۵/۱۷	۱۰/۷۷ ± ۳/۲۸	۲/۶۴ ± ۱/۰۱

عملکرد اساتید از دیدگاه دانشجویان سال‌های پنجم و ششم دندانپزشکی در هر یک از بخش‌های بالینی (ارتودنسی، اطفال، جراحی، تشخیص، رادیولوژی، پروتز ثابت، پروتز متحرک، ترمیمی، پریو و اندو) با استفاده از آزمون آنووا با اصلاح گرین هوس-گیزر، بالاترین نمره مربوط به بخش اطفال و پایین‌ترین نمره مربوط به بخش پروتز متحرک بوده است. با توجه به نتایج به دست آمده بین میانگین نمره کیفیت آموزش در حیطه سطح دانش و عملکرد اساتید با بخش‌های بالینی ارتباط معنادار بوده است ($f=388/90, p<0/001$). مقایسه میانگین نمره کیفیت آموزش در سطح امکانات بالینی از دیدگاه دانشجویان سال‌های پنجم و ششم دندانپزشکی از هر یک از بخش‌های بالینی نشان داد بالاترین نمره در حیطه امکانات بالینی مربوط به بخش اطفال و پایین‌ترین نمره مربوط به بخش پروتز متحرک بوده است.

مقایسه میانگین نمرات رضایت دانشجویان سال‌های پنجم و ششم در هر یک از بخش‌های بالینی با آزمون آنووا با اصلاح گرین هوس-گیزر در جهت دستیابی به هدف دوم مطالعه نشان داد، بین میانگین نمره کیفیت آموزش در حیطه رضایت دانشجویان با بخش‌های بالینی ارتباط آماری معنادار بوده است ($p<0/001$). بالاترین میزان رضایت دانشجویان مربوط به بخش رادیولوژی و اطفال و پایین‌ترین نمره رضایت مربوط به بخش ارتودنسی و پروتز متحرک بوده است (جدول ۲). در راستای هدف سوم مطالعه مقایسه میانگین نمرات کیفیت آموزش از دیدگاه دانشجویان سال‌های پنجم و ششم دندانپزشکی در هر یک از بخش‌های بالینی در چهار حیطه دانش و عملکرد اساتید، رفتار اعضای هیئت علمی و پرسنل در برخورد با دانشجو، امکانات بالینی و رضایت کلی دانشجویان نشان داد، در سطح دانش و

جدول ۲. مقایسه میانگین رضایت کلی در بخش‌های مختلف بالینی از دیدگاه دانشجویان سال‌های پنجم و ششم دندان پزشکی

بخش	MEAN ± SD	آماره	معناداری
اندو	۱۹/۸۲ ± ۴/۹۱	۴۹۹/۵۸	<۰/۰۰۱
پریو	۲۴/۰۶ ± ۴/۴۴		
ترمیمی	۲۴/۴۰ ± ۴/۰۷		
پروتز متحرک	۱۳/۳۰ ± ۳/۲۷		
پروتز ثابت	۱۷/۹۴ ± ۴/۳۵		
رادیولوژی	۲۷/۱۳ ± ۳/۱۲		
تشخیص	۲۶/۲۶ ± ۴/۶۵		
جراحی	۲۰/۰۱ ± ۴/۴۵		
اطفال	۲۶/۷۱ ± ۳/۶۳		
ارتودنسی	۱۲/۹۸ ± ۴/۳۵		

همچنین نتایج آزمون تی مستقل بین نمره کل کیفیت آموزش و رضایت کلی از دیدگاه دانشجویان سال‌های پنجم و ششم دندان پزشکی با جنس ($p=۰/۵۰۴$)، ترم تحصیلی ($p=۰/۲۱۹$) و تأهل ($p=۰/۱۳۸$) ارتباط آماری معنی‌داری را نشان نداد.

بحث و نتیجه‌گیری

در این مطالعه کیفیت آموزش در هر یک از بخش‌های بالینی از دیدگاه دانشجویان سال‌های پنجم و ششم دندان پزشکی مورد بررسی قرار گرفت. در این مطالعه منظور از کیفیت آموزش در بخش‌های بالینی، سطح دانش و عملکرد اساتید، رفتار اعضای هیئت‌علمی و پرسنل در برخورد با دانشجویان، امکانات بالینی و رضایت کلی دانشجویان از بخش‌های مختلف بود. بر اساس نتایج مطالعه حاضر بالاترین میزان رضایت دانشجویان مربوط به بخش رادیولوژی و اطفال و پایین‌ترین نمره رضایت مربوط به بخش ارتودنسی و پروتز متحرک گزارش گردید. در حیطه دانش و عملکرد اساتید بخش اطفال بالاترین و بخش پروتز

بین میانگین نمره کیفیت آموزش در سطح امکانات بالینی با بخش‌های بالینی ارتباط معنادار بوده است ($p<۰/۰۰۱$)، ($f=۴۵۰/۱۸$). در حیطه رفتار اعضای هیئت‌علمی و پرسنل در برخورد با دانشجو بالاترین نمره مربوط به بخش اطفال و پایین‌ترین نمره مربوط به بخش اندو بوده است. با توجه به نتایج به دست آمده بین میانگین نمره کیفیت آموزش در سطح رفتار اعضای هیئت‌علمی با بخش‌های بالینی ارتباط معنادار بوده است ($p<۰/۰۰۱$)، ($f=۴۶۸/۴۹$). بالاترین نمره مربوط رضایت دانشجویان در بخش رادیولوژی و پایین‌ترین نمره مربوط به بخش ارتودنسی بوده است ($p<۰/۰۰۱$)، ($f=۲۲۵/۴۴$).

در رابطه با هدف چهارم مطالعه تعیین ارتباط نمره کل کیفیت آموزش از دیدگاه دانشجویان سال‌های پنجم و ششم دندان پزشکی با سن، جنس، ترم تحصیلی، معدل و وضعیت تأهل، نتایج آزمون اسپیرمن نشان داد بین نمره کل کیفیت آموزش و رضایت کلی از دیدگاه دانشجویان سال‌های پنجم و ششم دندان پزشکی با سن ($p=۰/۷۰۱$) و معدل ($p=۰/۳۴۸$) ارتباط آماری معنی‌داری وجود ندارد.

همکاران انجام شده بود نیز دانشجویان تعداد بیماران درمان شده در بخش‌های تشخیص، ترمیمی و اطفال را کافی دانسته بودند اما معتقد بودند بخش‌های ارتودنسی و رادیولوژی نتوانسته‌اند تعداد بیماری که می‌تواند فرد را در انجام یک درمان موفق پس از فراغت از تحصیل یاری نماید در اختیار دانشجو قرار دهند (۳۰). یافته فوق لزوم توجه مسئولین آموزشی دانشکده جهت برنامه‌ریزی افزایش مدت زمان کارآموزی و پیگیری لازم جهت تأمین بیمار کافی جهت آموزش مناسب بر اساس کوریکولوم آموزشی در بخش‌های فوق را ضروری می‌سازد.

بر اساس نتایج مطالعه حاضر نمره دانش و عملکرد استاد در بخش‌های بالینی، بیشترین نمره به ترتیب در بخش‌های اطفال، ترمیمی و پروو و کمترین نمره در بخش‌های ارتودنسی، جراحی و پروتز متحرک بود. بین میانگین نمره کیفیت آموزش در بخش‌های بالینی در سطح دانش و عملکرد استاد از دیدگاه دانشجویان تفاوت وجود داشت. همسو با نتایج مطالعه حاضر در مطالعه طباطبائی در سال ۲۰۱۵ در یزد، بالاترین رضایتمندی در بخش‌های اطفال و پروو و پایین‌ترین رضایتمندی در بخش‌های درمان ریشه و جراحی مشاهده شد (۱۷). در همین راستا امانت و همکاران در دانشکده دندان پزشکی شیراز، کمترین میزان رضایتمندی از سطح علمی اساتید را در بخش جراحی گزارش کردند (۱۸). در تضاد با نتایج مطالعه ما در مطالعه‌ی اسلامی‌پور و همکاران در سال ۲۰۱۱ کمترین میزان رضایت از اساتید در بخش ترمیمی بود (۱۹). در توجیه این یافته شاید بتوان گفت موج فزاینده‌ی تمایل دندان‌پزشکان عمومی در سطح کشور برای انجام درمان‌های تخصصی‌تر به‌ویژه در حوزه‌های ارتودنسی و جراحی احتمالاً یکی از دلایل درخواست دانشجویان برای این‌گونه آموزش‌ها حتی فراتر از آنچه در کوریکولوم آموزشی برای آن‌ها در نظر

متحرک کمترین نمره، در حیطه رفتار اساتید و پرسنل بخش اطفال بیشترین و بخش اندو کمترین و در حیطه امکانات بالینی بخش اطفال بیشترین و بخش پروتز متحرک کمترین نمره کیفیت آموزش را به خود اختصاص دادند.

نتایج مطالعه نشان داد نمره رضایت کلی دانشجویان در بخش‌های مختلف از زیاد به کم به ترتیب مربوط به بخش‌های رادیولوژی، اطفال و کمترین بخش‌های پروتز متحرک و ارتودنسی می‌باشد. در همین راستا در مطالعه طباطبائی و همکاران در سال ۲۰۱۵ بیشترین رضایتمندی از آموزش بخش‌های اطفال و تشخیص و کمترین رضایتمندی مربوط به بخش ارتودنسی بود (۱۷). در مطالعه برهان مجابی نیز دانشجویان بیشترین کارایی را در بخش‌های تشخیص، رادیولوژی و اطفال داشته و کمترین کارایی را مربوط به بخش ارتودنسی دانستند (۱۶). همچنین در مطالعه آهنگری دندان‌پزشکان بیشترین کارایی را مربوط به بخش پروتز و کمترین کارایی را مربوط به بخش ارتودنسی دانستند (۳۰). در توجیه این یافته شاید پیچیدگی و دشواری یادگیری و انجام مهارت، کم بودن فرصت مواجهه و تمرین و عدم کفایت بیماران از دلایل کاهش رضایتمندی دانشجویان در بخش‌های ارتودنسی، پروتز ثابت و پروتز متحرک باشد. در تایید این مطلب در مطالعه برهان مجابی، (۷۵ درصد) دانشجویان طول مدت کارآموزی بخش‌های اطفال و رادیولوژی را کافی و ۴۱/۷ درصد طول مدت کارآموزی بخش ارتودنسی را کم ذکر کردند (۱۶). همچنین در مطالعه طباطبائی و همکاران درباره کفایت بیماران درمان‌شده، دانشجویان بیشترین رضایت را در این حوزه از بخش‌های تشخیص و اطفال و کمترین رضایت را از بخش‌های پروتز و ارتودنسی داشتند (۱۷). در مطالعه‌ای که روی فارغ‌التحصیلان ۵ سال گذشته دانشکده‌های دندان پزشکی در سال ۱۳۸۶ توسط آهنگری و

گرفته شده، می‌باشد. در تایید مطالب فوق در نیازسنجی که در مطالعه میرسعیدی و همکاران از فارغ‌التحصیلان دانشکده دندان پزشکی یزد طی سال‌های ۷۷ تا ۸۴ انجام گرفت، بیشترین نیاز آموزشی مربوط به ارتودنسی، جراحی و درمان ریشه و کمترین نیاز آموزشی مربوط به اطفال، پروتز و تشخیص بود (۲۰).

یافته‌های مطالعه حاضر حاکی از آن بود نمره کیفیت آموزش از جهت امکانات بالینی در بخش‌های مختلف از زیاد به کم به ترتیب مربوط به بخش‌های اطفال، ترمیمی، رادیولوژی، تشخیص، پرپو، اندو، ارتودنسی، جراحی، پروتز ثابت، پروتز متحرک می‌باشد. با توجه به نتایج به دست آمده بین میانگین نمره کیفیت آموزش در بخش‌های بالینی در حیطه امکانات بالینی از دیدگاه دانشجویان تفاوت وجود داشت. در مطالعه طباطبائی و همکاران در سال ۲۰۰۹، محدودیت فضای فیزیکی و تعداد ناکافی کابین‌ها در بخش رادیولوژی مدنظر اکثریت دانشجویان در این زمینه بود (۱۷). در رابطه با بخش درمان لثه چنانچه در مطالعه پرنیان نیز مشاهده شده بود، خرابی یونیت‌های این بخش باعث نارضایتی دانشجویان از امکانات این بخش شده است (۲۱). در همین راستا دانشجویان دندان پزشکی شیراز در مطالعه امانت و همکاران در سال ۲۰۰۸ کمترین رضایت را از امکانات بخش‌های جراحی و رادیولوژی داشتند (۲۲). در مطالعه پورقانع و همکاران در دانشگاه علوم پزشکی گیلان فقدان تجهیزات و امکانات مناسب در بالین، از موانع آموزش اثربخش در بالین ذکر شده است (۲۳). از آنجا که نتایج مطالعات نشان می‌دهد عدم وجود امکانات کافی در بخش‌های بالینی عامل تنش‌زا (۲۴-۲۶) بوده و سبب دل‌سردی، کاهش انگیزه در یادگیری می‌گردد (۲۷)، لذا توجه به این مسأله باید در اولویت‌های برنامه‌ریزی‌های آموزشی مسئولین ذی‌ربط قرار گیرد.

بر اساس نتایج مطالعه حاضر، نمره رفتار اعضای هیئت علمی و پرسنل در برخورد با دانشجو در بخش‌های مختلف از زیاد به کم به ترتیب مربوط به بخش‌های اطفال، تشخیص، رادیولوژی، ترمیمی، پرپو، جراحی، ارتودنسی، پروتز ثابت، پروتز متحرک و اندو می‌باشد. با توجه به نتایج به دست آمده بین میانگین نمره کیفیت آموزش در بخش‌های بالینی در حیطه رفتار اعضای هیئت علمی و پرسنل از دیدگاه دانشجویان تفاوت وجود داشت. مطالعه زمانزاد و همکاران در بررسی علل کاهش رضایت مندی دانشجویان پزشکی شهرکرد (۲۸) نشان داد که برخورد نامناسب اساتید بر بالین بیمار با دانشجو، یکی از علل کاهش رضایت دانشجویان از آموزش بالین می‌باشد. یک مشکل دائمی در یاددهی بالینی، عدم نظارت مستقیم بر ارتباط دانشجو با بیمار است (۲۹). در توجیه یافته فوق احتمالاً در دسترس بودن اساتید جوان در بخش اطفال و ارتباط مناسب با دانشجویان دلیل رضایت دانشجویان در حیطه رفتار اعضای هیئت علمی و رضایت کلی دانشجویان در مطالعه حاضر می‌باشد. بر این اساس لازم است در رابطه با بهبود رابطه اساتید و پرسنل با دانشجویان خصوصاً در بخش‌های ارتودنسی، پروتز ثابت و پروتز متحرک، توجه بیشتری گردد.

از محدودیت‌های مطالعه حاضر شیوع پاندمی ویروس کووید-۱۹ از اسفند ۱۳۹۸ و ایجاد تغییرات وسیع در سیستم آموزشی تمامی دانشگاه‌های کشور علی‌الخصوص دانشگاه علوم پزشکی گیلان بود که احتمالاً بر نمره رضایت دانشجویان از بخش‌های مختلف تاثیرگذار بوده است.

دانشجویان یکی از بهترین و قابل‌اعتمادترین منابع جهت بررسی مشکلات آموزش بالینی هستند و حضور و تعاملی بی‌واسطه با این فرایند داشته و بدون شک تجربیات آموزشی و نقطه نظرات آنها درباره محتوا، ساختار و کیفیت

تشکر و قدردانی

نگارندگان این مقاله بر خود لازم می‌دانند تا از کلیه شرکت کنندگان که ما را در این پژوهش یاری نمودند، تقدیر و تشکر نمایند. این مقاله حاصل پایان‌نامه نویسنده دوم مقاله مصوب مرکز تحقیقات آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان در مقطع دکتری عمومی دندان پزشکی در سال ۱۳۹۹ با کد ۳۸۸ است.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که هیچ تضاد منافی وجود ندارد.

آموزش به‌عنوان عامل کلیدی در ارزیابی و کنترل کیفیت برنامه آموزشی به‌شمار می‌رود و می‌تواند منبع مهمی برای تصمیم‌گیران آموزشی محسوب شود. با تکیه بر نتایج مطالعه حاضر لزوم توجه مدیران آموزشی به افزایش رضایت و توانمندی عملی دانشجویان در بخش‌های پروتز متحرک، ارتودنسی و اندو با بازنگری در شیوه‌های آموزشی مطابق با کوریکولوم آموزشی ضروری به نظر می‌رسد. پیشنهاد می‌شود مطالعات کیفی در خصوص علت نارضایتی دانشجویان دندانپزشکی از بخش‌های تخصصی صورت گیرد.

References:

1. Sodagar AA, Sedighpour L, Ghahremani Gol H. Assessment of the clinical skills of dental students in the dept. of pediatric dentistry. *Iranian Journal of Pediatric Dentistry*. 2016; 10(20):81-8. [Persian]
2. Bashardoust N, Ghadiri D, Haghani S, Bagheri S, Mirfarhadi N. Effective criterion on theoretical and practical Teaching from Guilan Dental Students' Viewpoint. *RME*. 2020; 12(2):31-38. URL: <http://rme.gums.ac.ir/article-1-900-fa.html>.
3. Yazdani R, Zahra Mohebbi S, Mortazavi M, Madankan D. Evaluation of Clinical Competency and the Influential Factors in Dentistry Students Using the Self-assessment Method. *Journal of Mashhad Dental School*. 2018; 42(4):348-55. [Persian]
4. Jabarifar E, Khoroushi M, Shamir H, Hosseinpour K. Graduated dental students self-assessment of clinical competencies at Isfahan in 2011. *Iranian journal of medical education*. 2012; 11(9):1359-65. [Persian]
5. Nematollahi H, Razei L, Khanmohammadi R, Shakib H. Evaluating Success of Pediatric Dentistry Department at Mashhad Dental School (Iran) in Clinical Skills Education from Students' Perspectives. *Journal of Mashhad Dental School*. 2013; 37(3):185-200. [Persian]
6. Makarem A, Emadzadeh A, Amirchahmaghi M, Sarraf Shiraz I, Mosannen Mozafari P. A Comparative Study of the Continuing Dental Education In Iran and Other Countries in the World. *Journal of Mashhad Dental School*, 2017; 41(4):339-356. doi: 10.22038/jmids.2017.9897. [Persian]
7. Rezaei B. Quality of clinical education (A case study in the viewpoints of nursing and midwifery students in Islamic Azad University, Falavarjan Branch). *Educ Strategy Med Sci*. 2016; 9(2):106-117. URL: <http://edcbmj.ir/article-1-1039-fa.html>. [Persian]
8. Ghafourifard M, Bayandor A, Zirak M. Clinical education status in educational centers affiliated to Zanzan University of medical sciences from viewpoints of nursing and midwifery students. *J of Educ Development in Zanzan Med Sci*. 2016; 20(8):8-19. [Persian]
9. Heshmati H, Darvishpour K. Effective Factors in Clinical Education Quality from the Viewpoints of Operation Room and Anesthesiology Students in Torbat Heydarieh University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*. 2015; 15:601-612. URL: <http://ijme.mui.ac.ir/article-1-3721-fa.html>
10. Momeni Danaei SH, Mazareie E, Hosseinezhad S, Nili M. Evaluating the clinical quality of departments as viewed by juniors and seniors of Shiraz dental school. *Journal of education and health promotion*. 2015; 4(75):1-7. [Persian]
11. Szabó RM, Davis JM, Antal M. Introducing career skills for dental students as an undergraduate course at the University of Szeged, Hungary. *BMC Med Educ* 20, 68 (2020). <https://doi.org/10.1186/s12909-020-1981-4>
12. Seifi S, Ramyani MB, Faramarzi M, Sum S. Personality traits are associated with spiritual intelligence in medical and dental students: A study in a medical sciences university in Iran. *J Med Sci*. 2018; 38:144-9.
13. Kamran A, Sharghi A, Malekpour A, Birya M, Dadkhah B. Status and strategies for improving nursing education in view of nursing students in Ardebil University of Medical Sciences. *IJNR*. 2012; 7(27):25-31. [Persian]
14. Gharaei Sh, Kargoza S, Amirchahmaghi M, Gholami H. Students' Viewpoints of Mashhad Dental School about Educational Problems a Qualitative Study. *Educ Strategy Med Sci*. 2015; 8(2):123-130. URL: <http://edcbmj.ir/article-1-783-fa.html>. [Persian]

15. Nejad Shamsi P, Zaker-Jafari HR, Basirat M, Zaker-Jafari A. Self-assessment of senior dental students about acquired skills based on the educational program. *Research in Medical Education*. 2017;9(3):73-8. [Persian]
16. Borhan Mojabi K. Evaluation of clinical skills in Qazvin Faculty of Dentistry through the students and teachers' points of view. *J Qazvin Univ Med Sci*. 2002; 6(2):48-55. [Persian]
17. Tabatabaei SH, Tabrizzade M, Qazanfari S, Hakimian R. Evaluating Students' Satisfaction in Regard with Clinical Training at Shahid Sadoughi Dentistry School of Yazd in 2014. *Yazd J Dent Res J Fac Dent Shahid Sadoughi Univ Med Sci*. 2015; 4(2):491-502. [Persian]
18. Eslamipour F, Shirban F, Refaei P. Assessment of dental students' satisfaction of clinical departments in Isfahan dental school. *Iran J Med Educ*. 2011; 10(5):625-633 [Persian]
19. Amanat D, Momeni Danaei S, Amanat N. Evaluation of the students' attitude and satisfaction of educational situation in Shiraz dental school. *J Dent*. 2009; 10(4):356-60. [Persian]
20. Mirsaiedi S. A Survey about educational needs of Yazd Dental School Alumni, Between 1998-2005. Yazd: Shahid Sadoughi University of Medical Sciences; 2010. [Persian]
21. Parnian AM. Investigate the student opinion about education and evaluation approach of Periodontology in Yazd Shahid Sadoughi School of Dentistry in 2009-10. Yazd: Shahid Sadoughi University of Medical Sciences; 2010. [Persian]
22. Amanat D, Sh M, Amant N. Evaluating Students' Satisfaction in Regard with Clinical Training at Shiraz Dentistry School. *Dent Sch J*. 2008; 10(40):356-60. [Persian]
23. Pourghane P, Khaleghdost T, Paryad E, Baghaee M, Kazemnezhad E, Delaram M, et al. XML Nursing students' attitude about factors influencing clinical learning in Medical University of Guilan. *Nursing (Lond)*. 2006; 16(2):1-7 [Persian]
24. Ghanbari Afra L, Aliakbarzadeh Arani Z, Salmani S, Farghadanai Z. The Relationship between Clinical Education Status and Academic Motivation in Students of Qom University of Medical Sciences. *RME*. 2019; 11 (4) :3-12. URL: <http://rme.gums.ac.ir/article-1-850-fa.html> [Persian]
25. Yazdankhah Fard M, Pouladi S, Kamali F, Zahmatkeshan N, Mirzaei K, Akaberian S, et al . The Stressing Factors in Clinical Education: The Viewpoints of Students. *Iranian Journal of Medical Education*. 2009; 8(2):341-350 URL: <http://ijme.mui.ac.ir/article-1-865-en.html>. [Persian]
26. Ramazani N, Ramazani M, Fazeli A. The perspective of fifth and sixth year dental students of zahedan university of medical sciences about practical training and related factors. *Strides Dev Med Educ*. 2014; 11(2):236-43. [Persian]
27. Hemmati MM, Khalilzadeh Hamideh. Nursing students' perspectives on effective clinical education: a qualitative study. *Iranian Journal of Medical Education* 2012, 11(7):718-727. [Persian]
28. Zamanzad B, Moezzi M. Rate of satisfaction and evaluation of medical students (interns and externs) from the quality of clinical education in the Shahrekord university of medical sciences-2005. *koomesh*. 2007; 9(1):13-20 [Persian]
29. Laee A, Farokhnia T, CHaharkameh M. Dentist's altitude about Empathy and related factors. *J Res Dent Sci*. 2016; 12(4):208-214. URL: <http://jrds.ir/article-1-678-fa.html>. [Persian]
30. Ahangari Z, Rahmani M, Sohrabi Z, Kharazifard MJ. Dental curriculum according to views of the graduates of dental schools of the country during the last 5 years. *Iranian Journal of Medical Education*. 2012; 11(7):718-727. [Persian]